

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Лазар Георгиев Копринаров;
Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград
професионално направление 2.3 Философия,
научна специалност: Социална философия

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия, научна специалност Социална философия, област на висше образование 2. Хуманитарни науки

Автор на дисертационния труд: **КОНСТАНТИНОС ДИМИТРИОС МАРИЦАС**

Тема на дисертационния труд: **ЕСТЕСТВЕН ПОДБОР И ЦИВИЛИЗАЦИЯ**

Научен ръководител: проф. д.н. Лазар Копринаров

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защитата на дисертационния труд съгласно Заповед №802/09.04.2019 г. на Ректора на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград. На първото заседание на научното жури, проведено на 22 април 2019 г., съм определен да подготвя становище за дисертацията.

1. Информация за докторанта

Константинос Димитриос Марицас е роден през 1957 г. в София. Дипломира се в Атинската политехника „Мецовио“ със специалност електротехника. Завършва магистратура по История на Философията в СУ „Св. Климент Охридски“ (2011). Обучава се в докторската програма по социална философия към катедра „Философски и политически науки“ /Философски факултет на ЮЗУ „Неофит Докторантурата е осъществена под формата на самостоятелна подготовка.

Декларирам, че не съм свързано лице по смисъла на § 1, т.5 от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ с кандидата, както и че нямам частен интерес, който би могъл да влияе върху безпристрастното и обективно изпълнение на работата ми като член на журито.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

2.1. Обем и структура: Дисертацията е с общ обем от 185 страници. Текстът има балансирана структура – състои се от пролог, четири глави, епилог и библиография. В пролога е аргументирана актуалността на темата, очертани са целите, задачите и използваните подходи, формулирани са пет хипотези на изследването.

2.2. Кратка оценка за актуалността на темата

Темата на дисертацията е актуална. Колкото и голяма да е дистанцията на днешния човек от неговите далечни предци, колкото и дълбока да е бездната, отделяща съвременния човек от пред-човеците, днешните хора не са абсолютно откъснати от своите предци. Изясняването на тази връзка е изключително необходимо, тъй като без това изясняване е трудно да се прогнозира границите на свободата при социално-технологичната намеса в природата на човека.

Другото основание за актуалността на темата на дисертацията произтича от констатацията, че социалната философия третира преимуществено същността на обществото и човека, но пренебрегва и не отделя необходимото внимание към еволюцията от пред-човешкото към човешкото, от до-общественото към социалното. Тази еволюция се вменява най-вече на антропобиологията, генетиката, палеоархеологията. Техните изследвания биха били обаче много по-успешни, ако се подпомагат от подходите и обобщенията на социалната философия. Което означава, че социалната философия трябва да отстрани наличните „бели полета“ в темите за генезиса на обществото и за генеалогията на човека. Известният астробиолог Карл Сейгън задава въпроса „Дали сме способни, ако се наложи, да се променим из основи, или мъртвите ръце на нашите забравени прадеди ни водят неотклонно в някаква посока, без значение дали за добро или лошо, и това е извън контрола ни?“ Социалната философия е длъжна да търси отговор на въпроса за силата на „мъртвите ръце на нашите забравени прадеди“ – въпрос от изключително значение в контекста на огромната динамика на общественото развитие.

2.3. Цел, задачи и основна теза на дисертацията

Авторът на дисертационния труд си е поставил като основна цел да очертае и осмисли траекторията на човека от лоното на природата до неговото цивилизовано съществуване, което според докторанта се начева преди около 300 000 години. К. Марицас търси отговор на въпроса какъв наследствен товар носи човека от своите много далечни прадеди. Затова изследователското му внимание е фокусирано върху приликите и разликите между естествения и цивилизационния подбор.

К. Марицас си служи с комплекс от подходи. Той формулира поредица от предизвикателни философски хипотези с голяма обобщаваща сила за едно абсолютно „тъмно“ за историята минало, като търси доказателства за тях с данни, категории, резултати от биологията, палеонтологията, математиката и т.н. Заслужава отбелязване и

друга специфика на приложения в дисертацията подход: авторът се стреми да обясни много прояви на еволюцията с минимален брой на изходните принципи. Той разглежда генезиса и еволюцията на човешкото съществуване, следвайки два ориентира – законът за ентропията и половата диференциация.

2.4. *Използвана научна литература.* Библиографията съдържа общо 90 източника на български, гръцки, английски, френски и руски език. Прегледът на използваната литература разкрива, че докторантът разполага с познания за състоянието на изследваната тема и притежава широка научна осведоменост по разработвания проблем.

2.5. *Оценка на получените научни резултати*

К. Марицас разработва много и различни аспекти на обширната тема, определена като предмет на дисертацията:

2.5.1. Докторантът интерпретира по оригинален начин изчезването на видовете в еволюционния процес, полагайки в основата му принципът на ентропията. Според него в природния свят е налице нарастване на ентропията, а при цивилизацията е обратното – намаляване на ентропията. Затова поддържането и развитието на цивилизацията неминуемо води след себе си до изчезване на някои видове.

2.5.2. К. Марицас осмисля антропогенезата като шанс за промяна на хода на еволюцията – цивилизационният процес се интерпретира като създаване на възможност да бъде осъществено „нещо“, което не би могло да стане по естествен път. Авторът очертава като основна проява на това неестествено „нещо“ осигуряването на поле, в което (физически) слабият човек да придобие както шансове за наследено съществуване, за възпроизводството си, така и възможност за съучастие в цивилизационното развитие.

2.5.3. Една от най-провокативните, но същевременно перспективни тези в дисертацията касае въпроса за цивилизационните ефекти на човешкия полов диморфизъм. При изследване на най-далечните епохи е обичайно да се пренебрегва мъжкото и женското диференциране на човешкото съществуване. В най-добрия случай тази диференциация се изтъква при хипотезата за т.н. „матриархат“, разглеждан като социална система в някои примитивни общества. Противно на научното и философско пренебрежение към мъжко-женското диференцирано битие на човека, К. Марицас придава много голямо значение на половия диморфизъм в примитивните общества. Според него раздвоението „мъжко – женско“ в битието на примитивния човек е основният продуктивен фактор в

цивилизационното начало. За да бъде биологически продължен, мъжът се домогва до жената в примитивните общества не само с насилие, но и със способността си да се инсценира пред нея като друг, по-силен, по-привлекателен от останалите мъже. Това своеобразно „съчиняване“ на себе си, това упражняване по екстатичност на примитивния човек се превръща според К. Марицас в пред-източник на театралните мистерии, на аритметиката, спелеографиите и т.н. Би могло да имаме известни подозрения в пълната достоверност на подобен анализ, но едва ли трябва да изпитваме съмнения в перспективата да се анализира диалектиката между мъжкото и женското начало като фактор за развитие на примитивните общества. Тук е уместно да добавя: дисертацията навярно би спечелила, ако авторът не би бил твърде склонен да преувеличава проявите и последиците на половия диморфизъм. Валидни с голяма сила в най-ранните периоди на човешкия генезис, тези прояви и последици „изтъняват“ в хода на времето. Авторът възлага прекалено голяма роля на значението на възпроизводството като фактор в отношението „мъж-жена“. Оригинално и правилно поставеният въпрос за значението на половия диморфизъм в цивилизационния подбор би получил още по-сполучлив отговор, ако към него беше приложен в по-голяма степен историческият подход.

2.3.4. Ако тезата за големите цивилизационни последици от половия диморфизъм в примитивните общества може да бъде определена като провокативна, друга важна теза в дисертацията – тезата за лъжата като цивилизационно градивна сила – е в някаква степен дори шокираща. Но тя не би изглеждала така смущаваща, ако вниманието се префокусира от разбирането на лъжата като измама към осмислянето ѝ като изобретяването на друг свят, различен от наличния. Като специфично, но широко разпространена и извечна нужда за създаването на своеобразна виртуална реалност, която обслужва важни цели на човешкия живот – да се представи като друг, за да се защити или завладее другия, да придобие условия за екстатично битие, да изживее насладата на бягството от себе си и т.н. Тази теза на К. Марицас би придобила обаче по-голяма убедителност, ако беше подплатена с анализи на условността на изкуството, на ролевото осъществяване на човешкото битие, на играта и т.н. Тя би станала много по-убедителна, ако беше обезсилено третирането на лъжата преди всичко и почти само като форма на представянето на себе си като друг пред другия пол.

2.6. Оценка на научните приноси

Очертаните от докторанта приноси са основателни и са формулирани по коректен начин.

3. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът има огромен брой публикации на английски, гръцки, български и руски език. Шест от тях са с монографичен характер, а 26 са научни и научно-популярни статии. Те отразяват основни моменти от съдържанието и идеите на дисертацията. Основните идеи на дисертацията са апробирани чрез участия в няколко академични конференции, както и на научни семинари на катедра „Философски и политически науки“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

4. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем от 30 страници. Той възпроизвежда по адекватен начин съдържанието на дисертацията, основните тези и направените изводи. В него по коректен начин са посочени основните приноси моменти на дисертационното изследване.

5. Критични бележки, препоръки и въпроси

Работата ми като научен ръководител на К. Марицас ме убеди, че той не бяга, а търси предизвикателствата. К. Марицас не е склонен да върви по отъпкани пътища и вместо това преднамерено търси теми, по които може да прояви оригиналност. В опита си да ги преодолява К. Марицас проявява голямо теоретично въображение. Но заедно с това е склонен към прибързано решаване на поставените задачи, не изпитва охота да потърси философски традиции при третирането на обсъжданите в дисертацията теми. Например, дисертацията би придобила по-голяма убедителност, ако авторът ѝ би се опрял в една или друга степен на идеите на философи като Ницше, Бергсон, Шелер, Плеснер и др.

Заслужава да бъде направена препоръка на К. Марицас да проявява по-голяма вискателност и грижовност към стила на дисертационното си изложение. При изясняване на ключови тези той разчита понякога на метафори или на изразни средства от всекидневния език („лъжа“, „кипрене“ и т.н.), чието съдържание не винаги е достатъчно аргументирано или експлицирано.

Заклучение

Макар и да имам критични бележки, представеният за защита дисертационен труд ме убеждава, че Константинос Димитриос Марицас притежава теоретични знания в различни области на познанието, показва способности за самостоятелни научни изследвания, демонстрира изследователски вкус към редки, но необходими теми,

проявява смелост да лансира предизвикателни философски тези. Дисертационният труд има качествата на оригинално изследване. Като имам предвид посоченото, предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Константинов Димитриос Марицас образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.3. Философия, научна специалност Социална философия, област на висше образование 2. Хуманитарни науки.

28 май 2019 г.

София

Проф. д.н. Лазар Копринаров